

Dr. SZABÓ ÁRPÁD

DÁVID FERENC HALÁLA 400 ÉVES ÉVFORDULÓJÁNAK MEGÜNNEPLÉSE

Unitárius egyházunk ez évszázadban immár harmadszor érkezett jelentős évfordulóhoz, amely a másik kettővel együtt kiemelkedő határkőként áll történelmünkben. 1910-ben Dávid Ferenc születésének 400 éves évfordulójáról emlékeztek meg elődeink; 1968-ban egyházunk megalakulásának négyszázados ünnepét ültük meg méltó keretek között; ez évben pedig egyházalapító püspökünk mártírhalála 400 éves évfordulójának állítottunk kegyeletteljes emléket.

Egyházi Képviselő Tanács zsinatot hívott össze f. év augusztus 11—13. napjaira, hogy méltóképpen ünnepelje e nagyjelentőségű évfordulót. A zsinat rendezvényei sorozatát augusztus 11-én, szombaton reggel 9 órai kezdettel a Dávid Ferenc-szimpozion vezette be. Dr. Kovács Lajos püspök megnyitójában, miután üdvözölte a bel- és külföldről megjelenteket, ezeket mondta: „Egyházunk vezetősége fontosnak tartotta, hogy a holnapi ünnepi zsinatot megelőzően 7 előadással adózzunk Dávid Ferenc emlékének, amelyek az ő teológiájával és azokkal a problémákkal foglalkoznak, amelyek a 16. században alapvető jelentőségűek voltak, és amelyek időszerűségüket a mai napig megőrizték. [...] Elmondhatom nagy meglepéssel és végtelen örömmel, hogy figyelmesen átolvasva ezeket az előadásokat, úgy találtam, hogy azok értékes hozzájárulások Dávid Ferenc életmunkája megértéséhez és ahhoz az üzenethez, amely abból felénk, ma élő szabadelvű vallásos emberekhez szól.“

Az előadók sorában az első *dr. Carolyn Howlett*, az IARF elnöknője volt. Előadásából az alábbiakat emeljük ki:

„Az Unitárius Világszövetség — IARF —, amelyet mint annak elnöke itt képviselek, büszke arra, hogy Dávid Ferenc élete és halála emlékét felelevenítő eseményen részt vehet. A romániai unitárius egyház világszervezetünkkel annak megalakulása óta szoros kapcsolatban áll. Önöket több mint négyszáz éves megszakítás nélküli történelmük világszervezetünk legrégebb és leginkább tisztelt tagegyházává teszi. Az IARF ezzel a hosszú időszakkal összehasonlítva a maga nyolcadik évtizedével fiatalnak mondható, de mégis a legrégebb nemzetközi vallásos szervezet, amelynek működési területe különböző világvallásokig terjed. [...]

A megbonthatatlan kötelek, amelyek minket egybekapcsolnak, hitünkben megerősítenek, ha arra emlékezünk, hogy nem vagyunk egyedül, hanem egy nagy, világot átfogó család tagjai, akik egymás jólétével törődünk. Ezek a kötelek lehetővé teszik, hogy különbségeinket és a tőlünk különböző társadalmi berendezéseket, amelyekben élünk, tiszte-

letben tartsuk, és különbségeink ellenére kivegyük részünket a békéért, biztonságért, egyenlőségért, mindenfajta elnyomástól mentes szabadságért való küzdelemből.

... Minthogy ápoljuk a romániai unitáriusokkal való kapcsolatainkat, természetes, hogy az IARF ismét kifejezi háláját az önök egyházának megalapítója, Dávid Ferenc iránt. Ő mindnyájunk szellemi őse, mert az ő hozzájárulása az unitárius teológia fejlődéséhez a szentháromság két-ségbevonása és az egy Isten prédikálása által, és az ebből folyó következtetése, hogy egyedül Istenhez kell imádkoznunk és nem Krisztushoz is, történelmi jelentőségű.

... Így hódolunk Dávid Ferenc emléke előtt halála 400-ik évfordulóján az ő megingathatatlan igazságkereséséért és úttörő eszméiért, amelyek őt azoknak a sorába emelik, akik az elfogadott tanításokon és dogmákon túlmenve, olyan eszméket juttattak kifejezésre, amelyek mind a mai napig vita tárgyai. Tiszteletünket fejezzük ki iránta azért, hogy hajlandó volt követni meggyőződését, nem gondolt a következményekkel, és azért is, hogy volt bátorsága megvédeni azt, amit elért.

Hódolunk szellemi ereje és a vitákon megnyilvánult szónerője előtt, amely képessé tette őt arra, hogy az állam kormányzóit és kiváló teológusokat éppen úgy, mint tanulatlan egyszerű embereket az ő hitfelfogására térítsen. Csodáljuk a következetességet, amely kutatásai eredményeképpen benne mind erősebbé vált, valamint bátorságát, amellyel lelkiismerete szavára hallgatott, az előre látható következményekkel nem törődve. Azért jöttünk, hogy hódoljunk az önök országa unitárius egyházának hőse előtt, aki nem csupán az önöké. Mi helyet követelünk számára a világon bárhol élő unitáriusok pantheonjában és azok előtt is, akik a szabadelvű gondolat szószólói, bármilyen valláshoz tartozzanak is, még azok előtt is, akik nem tartoznak egyetlen egyházhoz sem, vagy nem gyakorolnak semmilyen vallást, de hisznek a lelkiismeret szabadságának jelentőségében. Ő ihletője mindenfajta kisebbségnek. Legtöbbszörünk minden bizonytal nem válik mártírrá személyes meggyőződésünk miatt. De mégis, Dávid Ferenc példát adott, hogy megálljunk amellett, amit igaznak és helyesnek tartunk.“

Dr. Erdő János egyházi főjegyző-rector „Dávid Ferenc biblicizmusa“ címen tartott előadást. Ezt követően *dr. Ferencz József* magyarországi unitárius püspök „Az első nemzetközi unitárius kiadvány“ címen Dávid Ferenc egyik művét ismertette. Mindkét tanulmány megjelent a *Keresztény Magvető* f. évi 2—3. számában, s így azok ismertetésével e helyen részletesen nem foglalkozunk.

Dr. John McLachlan lelkész, a Manchesteri Unitarian College volt igazgatója „Kapcsolatok az erdélyi és angol unitáriusok között a 17-ik századtól a mai napig“ címmel történelmi megvilágításban elevenítette fel azokat a kapcsolatokat, amelyek a két testvéregyház viszonyát századokon át bensőségessé és szorosá tették. Majd így fejezte be: „Az elmondottakat összefoglalva az állandóan növekvő, szoros és meleg kapcsolat, amely több mint 200 esztendőre tekint vissza, mindkét unitárius közösség javát szolgálta. Szélesítette látókörünket, mélyítette hitünket, új reményeket és barátságokat ébresztett, és elősegítette az egymás iránti szeretetmunkát, különösen a két nagy világháború viszonyosságai után. Mindenekelőtt erőssé vált az a meggyőződés, hogy a vallásos türelem, a lelkiismereti szabadság, a Biblia ésszerű megközelítése és a vallásos gon-

dolgozás kérdései a keresztyén élet feltétlen alkotó elemei. Az igazság állhatatos keresése, amelyről Dávid Ferenc 400 évvel ezelőtt olyan nagy-szerűen bizonyosságot tett, a századok során sok követőre talált, és az angol unitáriusok mindig bámulattal, csodálattal és büszkeséggel figyelték, miképpen viselték hitrokonaik Magyarországon és Erdélyben, lelkészek és világi hívek egyaránt a századok folyamán a sok nehézséget és üldözést »mint akik látják a láthatatlant« (Zsid. 11, 27). Valóban az igazak és igazságosak hitből élnek és »a hit Isten ajándéka«.

Dr. John C. Godbey, a chicagói Meadville/Lombard Unitárius Teológiai Főiskola egyháztörténelem professzora és volt dékánja „Dávid Ferenc szellemi öröksége — reformatio semper reformanda” címen értekezett, próbálván kiegészíteni a Dávid Ferenc teológiájáról alkotott képet. Előadásának végső következtetéseiből idézzük:

„Dávid Ferenc teológiai öröksége föltalálható mind vallásos nézeteiben, mind pedig hitének a felépítésében [...]. Dávid hitét a Szentírásra alapította, s ehhez merev, lényegileg legalisztikus szószerintiséggel ragaszkodott. Ez a betűhöz való ragaszkodás vezette őt azoknak a hitfelfogásoknak általános tagadásához, amelyek a keresztyén hagyomány tartozékaiként jelentkeztek, s amelyek az ő *non adoramus* álláspontjához vezettek. Az, ami elmélyítette az ő álláspontját és ami valójában sokkal fontosabb volt, mint a *non adoramus* nézet, az ő hite Isten akaratának progresszív kijelentésében volt.

Isten progresszív kijelentésének a hite utal Dávid Ferenc teológiai örökségének központi elemére, arra a kemény parancsra, hogy a reformációt állandóan reformálni kell — reformatio semper reformanda — [...] De magunkévá tehetjük, sőt magunkévá tesszük a progresszív kijelentést. Egyesek közülünk ezt teszik sokkal inkább naturalis, semmint supernaturalis világnézet keretében, noha e kifejezések: kijelentés és Isten más tartalmat hordoznak számunkra, mint amit Dávid számára jelentettek. Egyetértünk azzal, hogy a reformáció állandóan reformálandó, ami azt jelenti, hogy sohasem pihenhetünk meglegedve akár egyház-alapítónk intézményeivel, akár mai egyházunkkal. Mind a teológia, mind az egyház állandó átértékelést követelnek és továbbfejlesztést mind tartalomban, mind strukturálisan [...]. Az ember nem nagyon szereti a változást, vagy legalábbis nem szeret nagyon sok változást. De a változás szükséges, ha valóban igazán akarunk tisztességet tenni Dávid Ferenc emléke előtt. Őt hite elég mostohán vezette át teológiai odúszéáján azzal az erős meggyőződéssel, hogy Isten igazsága, bármi legyen az, meg kell hogy álljon. Éppen ezért, hogy következtetések maradjunk Dávidhoz, fenn kell tartanunk ugyanazt a szellemet nekünk is igazságkeresésünkben. [...]

Az alapvető teológiai következtetés, amit Dávid Ferenc életéből és gondolkodásából levonhatunk, az, hogy a reformatio semper reformanda fogalmát valóban komolyan kell vennünk. Vigyáznunk kell, hogy Dávidot ünnepeelve, eljárásunkban ne kerüljünk szembe az ő szellemével. Vigyáznunk kell, hogy ne vigyük bele saját jelenkori gondolatainkat és fogalmainkat az övébe, mert akkor belőle olyan személyiséget alkotunk, amely nem egyeztethető össze a történeti valósággal. Ez elferdítene azt a vallási folyamatot, amely, hisszük, alapvetően ihlette Dávidot.

Én itt ma egyházi emberként szólok önökhöz, mint történész és mint teológus. A magunk számára is felismerve azt, hogy a reformációt állandóan

dóan reformálni kell, lehetünk szolgái az isteni szellemnek, amely valóban elindítója volt Dávid Ferenc kitaró és bátor odüsszeájának. Csak ezen az úton tarthatjuk igazán életben az ő szellemét, és követhetjük a Római levél szavait: »Változzatok meg értelmetek megújulásával, hogy megítélhessétek: mi az Isten akarata, mi az, ami jó, ami neki tetsző és tökéletes.«

Dr. Dusan Kafka, a Csehországban Unitárius Egyház vezetője „Hiábavaló volt-e munkájuk?” címet adta előadásának. A kérdésre adott válaszát az alábbiakban foglaljuk össze:

„Angliában Wikliff János, Csehországban Prágai Jeromos és Husz János után Luther, Zwingli és Kálvin indították el a reformációt, akik arra szólították fel nem csupán a katolikus, de az újonnan alakult egyházakat is, hogy vessenek el mindent, ami a názáreti Jézus tanításait elhomályosítja. Felfogásuk szerint szeretetnek és jóakaratra kell a türelmetlenség, szellemi hatalommal való visszaélés, társadalmi és gazdasági egyenlőtlenség helyébe lépnie. Minden emberre, zsidóra, moszlimra vagy pogányra úgy kell tekinteni, mint Isten gyermekére. [...]

Csehországban a huszita egyház lett a helyzet ura. Nemzeti egyház volt szellemében, magas társadalmi törekvésekkel, legalábbis az elején. Később a forradalmi buzgóság mind alább hagyott. Így egy századdal Husz és Jeromos mártírhalála után az egyház visszatért a régi gyakorlatokhoz, a vallási türelmetlenséget is beleértve. Azoknak a keresztényeknek, akik Jézus tanításaihoz hűségesek maradtak, börtönt kellett szenvedniük, vagy máglyahalált kellett halniuk. Egy kis szabadelvű prágai csoport vezetőjét, Jan Kalenecet 1521-ben kiűzték a városból és két másik vezetőjét, Mikulás Vretenárt és Poric Máriát máglyán égették meg 1526-ban. Megjegyzendő, hogy Jan Kalenec humanitárius eszméket hirdetett, amelyek Szervétéhez és Szocinuséhoz hasonlóak voltak. Kalenec megjelenése és követőinek közössége azt mutatja, hogy Dávid Ferenc kolozsvári fellépése nem volt elszigetelt jelenség, hanem egy széles körű szellemi áramlatnak része, amely áthatott egész Európán, és kedvező vagy kedvezőtlen feltételektől függően jelentkezett. Megemlíthetjük azt is, hogy a 16. század szabadelvű keresztény csoportjai, szervezeten vagy szervezetlenül, egymással nyíltan vagy titokban kapcsolatban állottak.“

Az előadó ezek után Palaeologus Jakab munkásságával foglalkozott, majd így fejezte be: „Munkájuk és szenvedésük nem volt hiábavaló. Ha el is vesztették életüket az igazságért, szabadságért, békességért, ügyük nem veszett el, mert mi élvezzük munkájuk és áldozatuk gyümölcseit. Nagy hálával, részvétellel és tisztelettel hajtjuk meg fejünket mindazok előtt, akik »hitben, kételkedés nélkül« próbáltak élni, és Jézus tanításával összhangban, aki azt kéri tőlünk, hogy úgy szeressük embertársainkat, mint önmagunkat.“

Dr. André Gounelle, a dél-franciaországi Montpellier egyetem protestáns teológiai fakultásának professzora és dékánjának „Dávid Ferenc három jellemvonása“ című előadása zárta a szimpozion programját. Többek között a következőket mondta:

„Nagy sajnálkozással és valamelyes szégyenérzettel kell bevallanom, hogy a franciául beszélő országokban Dávid Ferenc ismeretlen. Egyes történelmi kézikönyvek négy-öt rövid sort szentelnek neki, néha eltorzítva és úgy minősítik, minden más magyarázat nélkül, mint eretneket,

antitrinitárius állásfoglalása miatt. Ami engem illet, egy IARF kongresszuson hallottam először kiejteni a nevét egy kollokvium után, amelyet éppen itt tartottak két évvel ezelőtt. Dr. Erdő János professzornak egy igen jeles előadása után, amely engem nagyon megragadott, kedvem támadt, hogy többet tudjak meg róla. [...] Tanulmányaim során felfedeztem, hogy ez az ismeretlen a 16. század egyik legkiválóbb és legértékesebb személyisége volt. Tevékenységével, szellemiségével, gondolkozásával utolér és felülmúl számos olyan kiváló alakot, akikről engem a történelem tanított. Ez kétségtelenül veszteség a világ protestantizmusa számára, hogy az ő hangját nem hallották meg jobban, a példáját nem követték, és hogy az ő nyíltságának és toleranciájának tanítását oly kevésbé fogadták meg. Még vagyok győződve, hogy még ma is sok mindent kell átvennünk és tanulnunk tőle, úgy a tantételek, a teológia tekintetében, mint a gyakorlati magatartásunk, valamint másokkal szembeni viselkedésünk tekintetében.

Ez alkalommal három jellemvonást szeretnék kiemlenni, amelyek engem különösképpen megragadtak Dávid Ferenc életéből: először is az egység és hűség, amelyről bizonyosságot tesz; azután az igazság és őszinteség elsőbbsége; és végül, természetesen, türelmessége, visszautasítása annak, hogy a mások lelkiismeretén erőszakot kövessenek el.

Meglepőnek tűnhetik, hogy az egységről és hűségről beszélünk, amikor Dávid Ferenc személyiségét jellemezzük. A valóságban élete folyamán nagy fejlődésen ment át, ellenfelei gyakran vádolták állhatatlansággal. A látszatok ellenére Dávid nem változott lényegesen. Pályafutásának különböző szakaszai ugyanazon logikának, ugyanazon irányadó elvnek, szellemnek engedelmességek, amelyek állandóak maradtak. Életét — kezdetétől végéig — ugyanazon eszmék uralták, amelyek meghatározták valamennyi tettet. Lázasan törekedett arra, hogy tökéletesen hű legyen az evangéliumhoz, hogy prédikálásában és tanításában a bibliai üzenetet közvetítse és semmi egyebet. [...] Az unitarizmus egy olyan kitarító erőfeszítésből született, amely az evangéliumot a maga egyszerűségében és tisztaságában fogta fel, ragadta meg, azon idegen elemek nélkül, amelyek elferdítették, megmásították, átalakították.

Dávid Ferenc második jellegzetessége az őszinteség és igazság elsőbbsége. Azt mondják, Dávid Ferenc rendkívüli szónok volt, aki felemelte és fellelkesítette a tömegeket. Nem folyamodott semmiféle mesterkéeltséghez, semmiféle technikai fogáshoz. A prédikációja meggyőző erővel hatott, mert egy mélységes benső őszinteséget fejezett ki. Meggyőző volt, mert meg volt győződve róla. Magával ragadott, mert azt mondta, amit hitt és amit gondolt. Életének jó körülményei között, hírnevének gondja, hitele, tisztiségei, amelyeket viselt, vagy egyszerűen óvatossága, visszatarthatták volna, rávehették volna, hogy elhallgasson, és hogy elrejtse valóságos érzelmeit. Így, amikor meg kellett védeni a lutheránusok álláspontját a kálvinistákkal szemben az úrvacsora kérdésében, meggyőzték ellenfeleinek érvei, és nem habozott elismerni, hogy ő tévedett, és elfogadta azokat a tételeket, amelyeket először cáfolt. Ritka magatartás, mert nehéz elismerni nyilvánosan, hogy nincs igazunk. Őszintesége adta meg neki mindenekelőtt, hogy elfogadjon haladottabb felfogást. [...] Dávid Ferenc legnagyobb dicsősége az, hogy a türelmesség apostolává tudott lenni, hogy meg tudta magát tagadni akkor is, amidőn befolyása János Zsigmond fejedelemre lehetőséget kínált arra, hogy meggyőződését rá-

erőszakolja ellenfeleire, azokra, akik őt követni megtagadták. E tekintetben egyetlen reformátor sem volt olyan nagy és felsőbbrendű látásmóddal megáldva, mint ő, s így egyik sem érdemli meg azt a csodálatot, melyet ő kiérdemelt. Soha nem lehet eléggé csodálkozni azon, hogy az 1568-ik év Európájában a tordai ediktum milyen rendkívüli nagy esemény volt. Figyelembe kell venni, hogy abban az időben a vallásháborúk és üldözések pusztítottak mindenhol. Az egyházak nevében az emberek gyilkolták, mészárolták egymást. Mindenhol, kivéve Erdélyt: itt megértették, hogy lehetséges Istent szolgálni anélkül, hogy ellenfeleinket legyilkolnánk, sőt úgy, hogy tiszteletben tartjuk őket. Itt kifejezésre jutott az az elv, hogy senkit sem szabad üldözni vallásos meggyőződése miatt, mert a hit Isten ajándéka.

Nem akarván üldöző lenni, Dávid Ferenc üldözötté vált és áldozatává azoknak, akiket ő megkímélt. Életének utolsó hetei, gyötrelmes bánásmód közepette teljes börtönmagányban, mindez mélységesen megható. Sikerei után meg kellett érnie a mártíromságot. Azóta négy évszázad telt el. Bár az idő eljárt azóta, az ő üzenete ma is időszerű. Mi is követői és örökösei lehetünk, ha evangéliumi hűségünket megőrizzük, távol maradunk minden dogmatizmustól, ha mindenek elé a hűséget és őszinteséget tesszük, ha tudunk nyíltsággal élni, tisztességesek és türelmesek lenni másokkal szemben. Csak így tudjuk Dávid számára a leghitelesebb hódolatot megadni. Legyünk szolgálói annak, aki szolgált minden erejével.“

A délutáni program 4 órakor kezdődött, amikor külföldi vendégeink városnéző körútra indultak, amelyek során dr. Lőrinczi Mihály vezetésével megtekintették Kolozsvár-Napoca nevezetesebb unitárius vonatkozású és más jellegű történelmi műemlékeit.

Délután 5 órakor az Egyház Vezetősége fogadást adott a püspöki lakásban a hazai és külföldi meghívottak részére. Dr. Kovács Lajos püspök román, angol és magyar nyelven köszöntötte a vendégeket. A fogadás meghitt, bensőséges légköre bizonyította, hogy hazánkban a lelkiismereti szabadság és az egyházak kölcsönös tiszteletén és megbecsülésén alapuló ökömenizmus a valóság, s hogy ebben a szellemben akarunk élni és együttműködni mindenkiel világszerte, akik az ember felemelkedését, békéjét és boldogságát szolgálják.

Az első nap programja este 7 órakor egy művészi élményekben gazdag templomi hangversennyel zárult, melynek műsora a következő volt: J. S. Bach Prelúdium és Fuga (C-moll) orgonaművét játszta Kozma Mátyás; J. S. Bach Máté-passiójából két áriát énekelt Kriza Ágnes, orgonán kísérte Kozma Mátyás; J. S. Bach Ciacona hegedűművét előadta ifj. Márkos Albert; Kozma Mátyás saját szerzeményét játszta orgonán, amelyet az emlékezésnek ajánlott, Partita (változatok Szenci Molnár Albert XC szoltárára) címen; W. A. Mozart Varázsfuvola c. operájából Sarastro Esz-dur áriáját, valamint G. Verdi Nabucco c. operájából Zakariás cavatináját énekelte Kovács Attila, Kozma Mátyás kíséretével; Leon Boelmann Gótikus szvitjét orgonán előadta Kozma Mátyás.

A zsinat vasárnap, augusztus 12-én reggel 8 órakor kezdődött a kolozsvár-napocai templomban. A zsinati ülésen a tanácsosok szinte teljes számban s a lelkesítő karból is igen sokan jelentek meg.

Egyházunk vezetésének meghívására a zsinati főtanácsos országunkból az alábbi hivatalos világi és egyházi vezető személyek vettek

részt: Ioan Negoiu igazgató-helyettes a Vallásügyi Hivatal részéről; dr. Gavril Groza, a Kolozs megyei Néptanács titkára; Bicsikovszky József, a Kolozsvár-Napoca municípiumi Néptanács alelnöke; dr. Emil Cîmpeanu egyetemi tanár, a Megyei Békebizottság tagja; dr. Herineanu Teofil ortodox érsek és dr. Visarion Aștileanu aradi püspök, az ortodox egyház képviselői; dr. Jakab Antal püspök és Szabó Sándor kanonok a katolikus egyház részéről; D. Nagy Gyula és D. Papp László püspökök, dr. Tunyogi Cs. Gyula főgondnok, Vidits György főjegyző és Bottyán Gyula lelkész a református egyház képviselőiben; D. Albert Klein püspök az ágostai hitvallású evangélikus egyház képviselője; dr. Szedressy Pál püspök és dr. Hintz György főgondnok a zsinatprezsbiteri evangélikus egyház részéről; dr. Gálffy Zoltán teol. tanár az Egységes Protestáns Teológiai Intézet képviselőiben.

Világszövetségünk és külföldi testvéregyházaink az alábbi hivatalos küldöttségekkel képviseltették magukat: az Unitárius Világszövetség — IARF — részéről: dr. Carolyn Howlett, elnök; az Amerikai Egyesült Államok Unitárius-Univerzalista Egyháza részéről: dr. John C. Godbey és dr. Donald Szántó Harrington; az angol unitárius egyház részéről: Peter Godfrey és Mabel Campbell; a hollandiai szabadelvű egyházak részéről: dr. Jan van Goudoever; a franciaországi szabadelvű protestáns egyház részéről: dr. André Gounelle és André Ver; a kanadai unitárius egyház részéről: Vernin C. Nichols; a magyar népköztársasági unitárius egyház részéről: dr. Ferencz József püspök és Bartók Béla főgondnok; a csehszlovák unitárius egyház részéről: dr. Dusan Kafka és Milos Mikota; a nyugatnémetországi unitárius egyház részéről: Maylan Martin; az IARF japán tagsoportja — Risszo Kosei-kai — részéről: Soichi Naganuma és Kataro Suzuki.

A felsorolt hivatalos bel- és külföldi küldötteken kívül mintegy 90 külföldi hittestvérünk vett részt.

„Adjatok hálát az Istennek“ kezdetű, 202. sz. egyházi ének és Kolcsár Sándor közügyigazgató-esperes imája után dr. Barabássy László főgondnok a zsinatot megnyitó beszédében többek között ezeket mondta:

„Főtisztelendő Zsinati Főtanács! Ünnepi ülésünk egyetlen tárgya — megemlékezni egyházalapítónk, Dávid Ferenc halálának 400. évfordulójáról. A mi megemlékezésünk nem a halálának, hanem életének, mély istenhitének, összefogó emberszeretetének és evangéliumi szolgálatának szól. Emlékezünk tanításaira, melyek évszázadokon át hit- és életfelfogásunk útjelzőivé váltak: »A hit Isten ajándéka«, »Hitéért üldözni senkit nem szabad«, »Hitünket jó cselekedetekkel mutassuk meg«, »A hit olyan legyen, hogy szeretet által cselekedjék«, »Nincs nagyobb esztelenség, sőt lehetetlenség, mint külső erővel kényszeríteni a lelkiismeretet s a lelket, aki felett hatalommal csak teremtője bir. . . .« Ezek az igazságok mint fénysugarak előttünk jártak és mutatták a hit és a haladás útját. És ma meggyőződéssel valljuk, hogy évszázados megpróbáltatások, súlyos áldozatok és küzdelem árán megvalósult az a testamentum, amelyet Dávid Ferenc a hagyomány szerint börtöne falára írt:

— Semmi erő soha nem tartja föl azt, ki igaz.
Azt írtam s hittel hirdetem, amiket érzek.
Holtom után a hamis hit Babilonja ledül. —

Valóban megvalósult országunkban a lelkiismeret- és vallásszabadság, a vallásfelekezetek kölcsönös tisztelete, békés együttélése és egymásratalálása az élet és az ember szolgálatában. Erre emlékeztet minket Dávid Ferenc halála.“

Ezután a Zsinati Főtanács egyhangú lelkesedéssel szavazta meg üdvözlő táviratok küldését Nicolae Ceaușescunak, Románia Szocialista Köztársaság elnökének, Ilie Verdetnek, a kormány első miniszterének, Ion Roșianunak, a Vallásügyi Hivatal elnökének és az Országos Békevédelmi Bizottság Vezetőségének.

Ezt követően dr. Kovács Lajos püspök „Egyházalapítónk, Dávid Ferenc halálának 400. évfordulója“ címen emlékbeszédet mondott. A beszéd teljes terjedelemben megjelent a Keresztény Magvető 1979. évf. 2—3. sz.-ban. Az emlékbeszéd elhangzása után az Unitárius Világszövetség és a külföldi testvéregyházak képviselőinek üdvözlete következett.

Elsőnek dr. Carolyn Howlett, az IARF elnöke beszélt:

„Nagy megtiszteltetés számomra, hogy az Unitárius Világszövetség üdvözlését tolmácsolhatom a Románia Szocialista Köztársaságban lévő Unitárius Egyház Zsinati Főtanácsának. Tagegyházaink szerte a világon valamennyi kontinensen húsz országban élnek és különböző nyelveket beszélnek; ma az ő nevükben vagyok itt, hogy kifejezzem nagyrabecsülésünket az önök egyháza, a legrégebb unitárius egyház iránt.

Azért jöttünk, hogy önökkel együtt adózzunk Dávid Ferencnek, akinek az igazságáért folytatott állhatatos küzdelme az Egy Isten hitelv unitárius felfogásához vezetett. Ékesszólásával és őszinte meggyőződésével megnyerte tanainak a fejedelmet és a népet egyaránt. Tisztelettel és megbecsüléssel övezzük körül azért a rendíthetetlen bátorságért, amellyel szembeszállt olyan tanokkal, amelyekben hinni nem tudott. Egészségében meggyengülve, lankadó testtel bár, de szilárdan és erősen állt igazsága mellett még pere utolsó napján is.

Mi, az IARF büszkén köszöntjük e nagyszerű szellemi örökség képviselőjét mint szövetségünk egyik tagegyházát. Ma együtt folytatjuk közös munkánkat a vallásos eszmények keresésében, amelyek megnemésítik életünket, és beleoltják a minket követők szívébe az önök nagyszerű hagyománya továbbvitelének a szándékát, hogy Dávid Ferenc példáját követve tartsanak ki szilárdan vallásos hitük mellett.“

Az Észak-Amerikai Unitárius Univerzalista Egyház üdvözlését dr. Donald Sz. Harrington New York-i lelkész tolmácsolta:

„Az Észak-Amerikai Unitárius Univerzalista Egyház összes gyülekezetei és elnöke, dr. Eugen Pickett, legmelegebb testvéri üdvözlését hozom a Zsinati Főtanács alkalmával.

Mi, az észak-amerikai unitárius univerzalisták szeretnők a tudtukra adni, hogy egyházalapító első püspökük, Dávid Ferenc hite, bölcsessége, bátorsága és bizonyágtévése lelkesített minket a múltban, és ma is táplál és fenntart, négyszáz évvel mártírhála után.

Dávid Ferenc megértette, hogy az embernek és az egyháznak azért, hogy Isten ismeretében, szeretetében és az ő igazságában gyarapodhasson, szükségük van arra, hogy a szellem és lelkiismeret szabad és kötetlen, az egymással folytatott párbeszéd pedig becsületes és nyílt legyen. Ezért küzdött 400 évvel ezelőtt a szellemszabadság elvéért, hogy a szüntelenül fejlődő igazság tanítványa lehessen. Ezek az elvek képezik a mi unitárius univerzalista hitünk alapját ma is.

Azon az alapon, hogy a hit Isten ajándéka, sürgette a vallási türelmet, s ezáltal 400 évvel megelőzte a jelenkori ökumenikus szellemet, amelyben nemcsak valamennyi keresztény egyház, hanem a nagy világvallások, a hívők és nem hívők is együtt munkálkodni tanulnak egy igazságos társadalomért és békés világrendért folytatott küzdelemben.

Dávid Ferenc azonban nem állt meg a szellem szabadságánál és vallási türelemnél. Kész volt megfizetni meggyőződéséért, még a bebörtönzés, kínzás és halál árán is. Így adta oda életét 400 évvel ezelőtt. »Nincs senkiben nagyobb szeretet annál, mintha valaki életét adja az ő barátaiért.«, »Ha a földre esett gabonamag el nem hal, csak egymaga marad; ha pedig elhal, sok gyümölcsöt terem.« Így volt mindez Dávid Ferenc életével és halálával is. Hadd folytassa lelkesítő és összekapcsoló művét egyházaink és népeink között az előttünk álló évek során is.“

A Nagy-Britanniai Unitárius Egyház részéről Peter B. Godfrey sheffieldi lelkész beszélt:

„Rendkívüli öröm számomra, hogy Nagy-Britannia Unitárius és Szabadelvű Keresztény Egyházai legőszintébb üdvözlését és jókívánságait tolmácsolhatom. Tegnap dr. McLachlan emlékeztetett a hitnek és testvériségnek régi és erős kötelekeire, amelyek összekapcsolták Románia, Magyarország és Nagy-Britannia unitárius egyházainak híveit.

Örvendünk, hogy ezek a kötelekek ma is erősek. Mindig jóleső érzéssel köszöntjük önöket a mi főtanácsai üléseinken, gyülekezeteinkben és főiskoláinkban, és ugyanakkor számunkra is örömet jelent, hogy most, amikor ezen a zsinaton részt veszünk, fogadhatjuk az önök meleg üdvözlését. Kétségtelenül a legerősebb kötelék, amely minket összekapcsol, a mi közös érdeklődésünk Dávid Ferenc iránt. Köszönjük, hogy lehetőséget adtak számunkra együtt osztozni önökkel az emlékezésben. Biztosak vagyunk abban, hogy ez nemcsak közelebb hoz egymáshoz, hanem buzdít mindannyiunkat, hogy még bátrabban hordozzuk az igazság, szabadság és szeretet fátylóját, amelyet a mi nagy és lelkesítő elődünk, Dávid Ferenc gyújtott meg.“

Martin Mayhlan düreni lelkész a Német Szabadelvű Egyház üdvözlését hozta:

„Mély meghatottsággal, ünnepi érzések között köszöntöm a zsinat vezetését, tagjait és az egész gyülekezetet. Személyes kapcsolataink révén lélekben nagyon közel állunk az Unitárius Egyházhoz, és nagyra becsüljük annak több mint 400 éves múltját, jelenét és egyházalapító első püspökük szellemi hagyatékát.

A németországi protestantizmus szabadelvű irányzata a 19. század első felétől vált mind erőteljesebbé. Az idejövetelem előtti vasárnapon templomunkban a 2Kor 13, 7 alapján prédikáltam: »Az Úr pedig a Lélek és ahol az Úrnak Leleke, ott a szabadság.« A lélek és szellem szabadsága, a mi közös evangéliumi örökségünk, ez kapcsol minket testvérekként össze. Kívánom, hogy ez a köztünk levő szeretetkapcsolat még erősebbé váljék a jövőben, a minél gyakoribb személyes érintkezések és együttműködések által. Isten áldása legyen e boldog találkozáson.“

Dr. Ferencz József magyarországi unitárius püspök egyháza üdvözlését tolmácsolva a következőket mondta:

„Több mint ötven esztendővel ezelőtt mint teológus itt ültem ebben a templomban s arról álmodtam, milyen szép is volna, ha megérhetném a

mai napot. Hála az Istennek négy nappal ezelőtt mi is, magyarországi unitáriusok Budapesten megtartottuk a zsinati főtanácsi ülésünket. Örömmel vettük tudomásul és szeretettel fogadtuk azt az üdvözetet, amit a romániai Unitárius Egyház hozzánk intézett.

A mi zsinati ünnepeink és Dávid Ferencre való emlékezésünk tulajdonképpen már ennek az esztendőnek májusában kezdődött, amikor a Magyar Tudományos Akadémia által rendezett siklói tudományos tanácskozáson 12 ország közel 50 tudósa emlékezett Dávid Ferencről és kortársai munkásságáról. Egy nappal később pedig Budapest főváros Tanácsa magas állami és egyházi képviselők jelenlétében emléktáblát helyezett el a Dávid Ferencről elnevezett utca sarkán.

Hálás köszönettel vettük a meghívást ez emlékzsinatra. Dávid Ferenc tanításaira emlékezve megemlítjük, hogy egyházalapítónk különbséget tett a törvény és az evangélium között. Írásaiban számos helyen találunk utalást arra, hogy az Ótestamentumnál az Újszövetséget fontosabbnak tartotta. Csak a következő rövid, sokunk által ismert megállapításából idézek: »A törvény volt az eljövendő jóknak az árnyéka, az evangélium pedig a megadott jelenvalóknak a világossága.« A törvény különböztette meg a zsidókat a pogányoktól. Az evangélium pedig összeterel és mindenféle szentséget és nemzetséget egyesít. A törvényben cselekedeti és testi igazság van, az evangéliumban pedig a lélek és az élet igazsága. Az evangélium kegyelem, szeretet és lelki üdvösség. Ennek az evangéliumi szeretetnek a jegyében jöttünk el mi ide, mint gyermekek az édesanyához. Eljöttünk erre az ünnepszentelésre, hogy lélekben együtt tisztelegjünk egyházalapító mártír püspökünk emléke előtt.

A két szocialista ország egymás mellett élő magyar ajkú unitárius egyháza együtt ünnepel, hogy ezzel is szolgálja országaink céljait. Építjük a hidakat, hogy egymás mellett élve végezzük közös dolgainkat, melyek elődeink szerint: a szeretet és lelkiismeret. Így áldja meg Isten a mi mai ünnepszentelésünket.“

Ezek után dr. Erdő János főjegyző felolvasta a Zsinati Főtanács ünnepi nyilatkozat-tervezetét, amelyet a Zsinat egyhangúlag elfogadott. A nyilatkozatban egyházunk nemcsak emléket állított a 400 év előtti eseménynek, egyházalapító püspökünk mártír halálának, de hitet tett az ő szellemi öröksége mellett, és elkötelezte magát annak jegyében élni és dolgozni.

A Zsinati Főtanács munkálatainak befejeztekor dr. Gyarmathy Árpád főgondnok zárta be az ülést, aki többek között ezeket mondta: „Örvendünk, hogy Zsinati Főtanácsunkon megjelent külföldi hitrokonaink képviselőinek üdvözlő beszédéből a megbecsülés, tisztelet és szeretet hangja csendült ki. Köszönjük ezeket az üdvözlő szavakat. Az a meggyőződésünk, hogy az egymás iránti megbecsülés és tisztelet lehetővé teszi, hogy gyakorlati életünkben is az elválasztó különbségek fölé emelkedhessünk, egymáshoz közeledjünk, egymást meghallgassuk, egymás iránt türelmesek legyünk, igaz emberekké edződjünk.

Dávid Ferenc szellemi, erkölcsi, igaz emberi nagysága iránt azzal az elhatározással rójuk le legmegfelelőbb módon hálánkat, tiszteletünket, ha minden erőnkkel, tevékenységünkkel igyekszünk odahatni, hogy békesség legyen az emberek között, megvalósuljon az igazság és szeretet alapján felépülő magasrendű élet.“

Kolcsár Sándor közügyigazgató imája után a jelenlevők elénekelték a „Tebenned bízunk eleitől fogva“ kezdetű, 199. sz. egyházi énekünket, s azzal a Zsinati Főtanács ülése véget ért.

Rövid szünet után ünnepi istentisztelet következett, amelyen imát és egyházi beszédet Jel 2, 10 b alapján dr. Szabó Árpád teol. tanár mondott. Az istentiszteletet úrvacsoraosztás követte, amelyen a szolgálatot Kökösi Kálmán Sepsiszentgyörgy-köri esperes-lelkész végezte. Az énekvezérei teendőket Ferencz Gábor torockói lelkész látta el. Mind az istentiszteleten, mind az úrvacsoraosztáson nagyszámú gyülekezet vett részt, amely zsúfolásig megtöltötte a kolozsvári templomot. Az emlékestentisztelet áhítatát és ünnepélyességét emelte a bethlenszentmiklósi egyház-község énekkarának részvétele, amely Halmágyi Pál lelkész vezetésével az alkalomhoz méltó lelkesedéssel és színvonalon kóruszámokat adott elő.

Az istentisztelet után az Egyetemiak Háza éttermében ünnepi közebéd volt, amelyen a romániai egyházak képviselőinek üdvözlő beszédei hangzottak el. Ezt megelőzően dr. Gyarmathy Árpád főgondnok a Berdeserleggel mondotta el a hagyományos köszöntőt. Miután idézte Berde Mózes áldozatos életművét, köszöntőjét így fejezte be: „Dávid Ferenc, egyházunk alapítója mártírhalálának 400 éves évfordulója alkalmával kegyelettel, hálával emlékezünk; elsősorban egyházunk alapítójára, aki életét áldozta az unitárius hitért, de az utána következőkre is, akik egyházunkat a nehéz küzdelmek között anyagilag és erkölcsileg segítették, lehetővé téve, hogy a sok meg nem értés, üldöztetés ellenére egyházunk fennmaradhatott, és teljesíthette magasztos hivatását. Ezek között a jötevők között első helyen áll Berde Mózes.

Az emlékezés jó hatással van mindnyájunkra, erősíti hitünket, nemesíti lelkünket, fokozza egyházszeretetünket, áldozatkészségünket és segít mindnyájunkat abban, hogy nemesebbé tökéletesedjék életünk, hogy boldogabbak lehessünk. Egyházunk jötevőinek emléke legyen áldott.“

A hazai egyházak képviselői közül elsőnek Teofil Herineanu kolozsvári ortodox érsek mondott köszöntőt:

„Isten képére és hasonlatosságára alkotott ember Isten gyermekévé lett; sorsa az, hogy hajtsa birodalma alá a földet és uralkodjék rajta közösségben. Isten mint az emberi élet Alkotója a mi Atyánk, s mi az Ő családjának, házának részei vagyunk... Az Efézusi levél világosan mondja: »Azért immár nem vagytok jövevények és zsellérek, hanem polgártársai a szenteknek és cselédei az Istennek« (2, 19). A latin nyelv tömören így fejezi ki ezt: domestici Dei... Minden ember faji, nyelvi, nemzetiségi különbség nélkül Isten családjához tartozik. Ez a nemes és felemelő gondolat vezet korunk társadalmi szolidaritásához; ösztönzi a közeledést, megismerést, tiszteletet és szeretetet az emberek között.

Mi vallásos emberek a világ minden tájáról gyűltünk egybe. A felekezetek közötti megértés és összhang elősegíti a népek és államok közti barátságot és békét.

Justin pátriárka, a barátság, testvériség és béke régi követe bízott meg, hogy képviseljem őt a Román Ortodox Egyház nevében. Mint az ő küldötte hozom ez alkalomból az Unitárius Egyház vezetőségének és az IARF-nek legszívélyesebb üdvözlését és jókívánságait.

A jelenlevő ortodox főpapok, püspökségünk hívó népével együtt mi is csatlakozunk Justin pátriárka által kifejezett érzésekhez és barátság-

hoz s kívánunk előhaladást és boldogságot e fontos összejövétel résztvevőinek, amely arra hivatott, hogy minél eredményesebben szolgálja a világ népeinek közeledését és együttműködését.“

D. Nagy Gyula kolozsvári püspök a Református Egyház üdvözlését tolmácsolta:

„A hazai Református Egyház nevében megkülönböztetett tisztelettel és szeretettel köszöntöm a testvér Unitárius Egyház Zsinati Főtanácsát, amikor zsinatot szentel az egyház megalapítója, Dávid Ferenc halála 400 éves évfordulóján. Íme, szabad a mi szocialista hazánkban őseink hitét megtartani, ápolni és egyházaink nagy személyiségeinek évfordulóján egybegyűlni és örökségüket számba venni.

Most az emlékszinat asztalközösségében vagyunk együtt, de nem halotti toron! Nem elsiratjuk a 400 éve megholtat, hanem, amint a templomi szép bizonyágtétel is, az előre nézünk, és azt vesszük számba, ami ma is életet formál. Dávid Ferenc személyiségének rendkívüli, kivételes értékeit éppen úgy, mint élete tragédiáját is a reformáció magyarázza. Az erdélyi reformáció türelmetlen, viharos, sokszor rombolva építő és gyógyítva sebező sajátosan determinált idő volt!

Az emlékszinat templomi ünnepélyén unitárius testvéreink mindent elmondottak Dávid Ferencről, most engedjék meg, hogy tegyük hozzá azt, amit mi reformátusok mondunk róla. A Református Egyház egyik legnagyobb historikusának véleményéből, értékeléséből idézek röviden: »...Dávid Ferenc, a kolozsvári gyülekezet újonnan feltűnt csillaga... kitűnő vitatkozó, aki a Bibliában bámulatosan jártas... nagy tudású férfiú... apostoli buzgóságú reformátor, akinek elragadó ékesszólása szinte varázserővel hatott hallgatóságára...«

Mondották a zsinati ülésen is »csudamód újságszerető férfiú volt«. Mit mond a historikus? »Ez alapján véne nem egyéb, mint a nagy szellemekben élő kiirthatatlan törekvés az igazságnak minél tökéletesebb megismerésére és minél teljesebb feltárására. Az ő igazi nagysága éppen abban áll, hogy ő szellemi téren a megállapodást, a megcsontosodást nem ismeri, mert a folytonos haladás képviselője.«

Tragédiája is ez: az 1572 májusi tordai országgyűlés által hozott innovációs törvény alapján 1579-ben elfogatják és örökös fogságra ítélik, hogy azután az elbetegesedett, lelkileg, testileg összeroppant ember a dévai várbörtönben haljon meg 1569. november 7-én (az unitáriusok szerint november 15-én). Az elgyengült test halt meg, de szelleme él ma is örökségében: az egy-Isten hit tiszteletében és szeretetében, a fejlődés és haladás szolgálatában, külső tekintély helyett a lelkiismeret belső parancsával.

A kegyelemnek Istene tegye gazdagon gyümölcsözővé egyházalapítója örökségét az egyházban és híveinek szívében! »Az értelmesek pedig fénylenek, mint az égnék fényessége, és akik sokakat az igazságra visznek, miként a csillagok örökkön-örökké!« (Dán 12,3).“

D. Albert Klein nagyszombati püspök az Ágostai Hitvallású Evangélikus Egyház nevében beszélt:

„Egyházam szívélyes jókívánságait és tiszteletét hozom. Ma nemcsak Dávid Ferencre emlékezünk, aki 400 évvel ezelőtt halt meg, hanem ugyanakkor az általa alapított Unitárius Egyházra és történelmére is tekintünk. Ez azt jelenti, hogy általa kifejezzük az egyházaink közötti hasonlóságokat és különbségeket. Az Unitárius Egyház eredetéhez kap-

csolódó hasonlóság Dávid Ferenc wittenbergi tanulmányútjáról magával hozott lelkület. Egy másik, a szentlélek ismerete és az ebből fakadó hivatástudat. A mai életben megvalósítandó eszmeiség szintén közös vonása egyházainknak.

Luther és követői megálltak e titok előtt, amelyet nem tudtak elhinni. Dávid Ferenc azonban továbblépett és megpróbálta emberséges szellemben kifejezni azt a maga valóságában. Ez azt jelenti, hogy bírálta a más felekezetek tanításait és Biblia-értelmezésükből eredő eszméiket. Dávid Ferenc református és lutheránus hittestvérei nem tudták követni őt e külön úton. Így ő a saját útján haladt. Az elválás fájdalmas volt, de nem eredményezett ellenségeskedést. A Lutheránus Egyház Dávid Ferencet nem tekintette ellenségének. Ezt bizonyítja az, hogy az 1572. évi medgyesi zsinaton nem azonosította és nem vetette alá magát a fejedelem parancsának, és nem közösi tette ki Dávid Ferencet az egyházból. Jóllehet a szétválás szakadást okozott, de az eredeti örökség ugyanaz maradt. Az Unitárius Egyház így képes volt az igazság szellemében megvalósítani eredményeit és századokkal előbb kifejezni a modern idők által mindnyájunk számára meghozott eszméket.

A lutheránusok igen jól ismerték az unitáriusok kiváló iskolarendszerét. Egyházam tagjai és vezetői hálásak voltak az unitáriusoknak, hogy a 19. század folyamán a kolozsvári kollégiumukban tanulhattak. Jóllehet, hogy a szétválás után egyházaink közötti különbségek megnövekedtek, mégis egymás mellett maradtunk.

A jelenlegi helyzet ismeretében állíthatom, hogy csupán Istenről és Jézusról alkotott felfogásunk kifejezési formáiban különbözünk... Bizonyos értelemben hitvallásunk elválaszt ugyan, de a gyakorlat útján egyetértésben s kölcsönös segítségben el kell ismernünk egymást és keresztényekként, testvériségben élnünk.“

D. Szedressy Pál kolozsvári püspök a Zsinatprezsbiteri Evangélikus Egyház üdvözlését tolmácsolta:

„Örömmel tettünk eleget a Képviselő Tanács, közelebről Ft. dr. Kovács Lajos püspök úr meghívásának és ilyenformán a Románia Szocialista Köztársaságban levő Zsinatprezsbiteri Evangélikus Egyház részéről elnöktársammal, Hintz György egyetemes felügyelővel együtt bekapcsolódtunk az ünnepi hangulatba, az imádság és ének zendülésébe, a jókívánságokba.

Mindnyájan tudjuk azt, hogy a reformáció története Erdélyben akkori viszonyok között eléggé távol a reformáció bölcsője helyétől, sajátos szituációkat hozott létre, de ezekből 1568-ban és 1576-ban a türelem és megértés szelleme kivezető út lett. Éppen ezért ma is megbecsüljük azt, hogy egyházaink jó kapcsolatairól, együttműködéséről, kölcsönös tiszteletről szólhatunk. Ezzel közel kerülünk az evangélium tanításához, éppen ezzel bizonyítjuk azt, hogy Jézus tanítása szerint nem kardot rántunk, hanem gyógyítunk, nem ítéletet kívánunk hirdetni, hanem szeretetet. Hálával tartozunk azoknak, akik ebben segítségünkre vannak.

Mai találkozásunk emlékezés az Unitárius Egyház tanítójára, jelentse tehát azt, hogy minden időben megbecsüljük azokat, akik következetesen és kitartóan küzdöttek, harcoltak hitükért és abban halálukig megálltak. Mert a halál önmagában véve tanítás. Tanítás arról, hogy életünk olyan, mint a mezei virág, mint a fű. Egy suhintással levágja

a kasza; a por szülöttje fölött hamar átszáguld a halál zord szele. Azt az időt tehát, ami a halál előtt van, használjuk ki Isten akarata szerint embertársaink javára, annak a közösségnek javára, amelyben élünk, annak az országnak, hazának javára, amelyben dolgozunk, és amelyet gyermekeink számára teszünk még szebbé, még otthonosabbá. Ezzel tiszteljük elődeink emlékét!”

Vasárnap a közebedet követően a külföldi hittestvéreink meglátogatták a tordai múzeumot, az 1568-as országgyűlés színhelyét, a mai katolikus templomot és az unitárius templomot, majd több csoportban felkeresték a közeli aranyosmenti és Torockó-vidéki egyházközségeinket.

Hétfőn, augusztus 13-án autóbuszokon, személygépkocsikon, vonatokon indultak az unitáriusok számai a Déva felé vezető zarándokúton. Mindenikünk szívét ugyanaz az óhaj járta át, leróni hálánkat egyházalapító püspökünknek, aki 400 évvel ezelőtt egy hűvös novemberi napon életével áldozott eszméi győzelméért, és kegyelettel tisztelni ma is élő és munkáló szellemi öröksége előtt.

A várhegy meredek oldalán felfele kígyózó úton s fenn az omladozó falak között, a szitáló esőben, körülengett a történelem, s emlékezésünket a halálig tartó hűség példája tette méltóvá a tisztelet és szeretet kifejezésében.

Báró József székelykeresztúri esperes-lelkész imája után Kolcsár Sándor marosvásárhelyi esperes-közügyigazgató mondott emlékbeszédet a várban tartott istentisztelet keretében. Ezt követően egyházunk, az unitárius világszövetség és a külföldi testvéregyházak képviselői elhelyezték koszorúikat a Dávid Ferenc emlékmű körül, amely 1910 óta hirdeti, hogy itt szenvedett mártírhalált a lelkiismereti szabadság és az egy Isten-hit lánglelkű erdélyi prófétája 1579. november 15-én. Majd felemelő erővel tört a magasba a jelenlevők ajkáról a zsoltár: „Tebened bízunk eleitől fogva.” Százak énekelték Istenbe vetett hitük és örök bizodalomuk himnuszát s mondtak köszönetet az Élet Urának múltért és jelenért s a jövőendő reménységéért.

A három nap elteltével azzal az elhatározással összegeztük a zsinat és ezzel kapcsolatos rendezvénysorozat emlékeit, hogy Dávid Ferenc szellemi öröksége birtokában, Jézus evangéliumának szellemében fokozottabb hozzáállással fogjuk megélni hivatásunkat Isten és ember szolgálatában.

**AZ UNITÁRIUS EGYHÁZ ZSINATI FŐTANÁCSA
AUGUSZTUS 12-ÉN,
DÁVID FERENC HALÁLA 400 ÉVES ÉVFORDULÓJÁN
TARTOTT GYŰLÉSÉNEK ÜNNEPI NYILATKOZATA**

Az Unitárius Egyház Zsinati Főtanácsa, Isten iránti mély hálával és a múlt nagyjainak, az előttünk járó útmutatóknak kijáró igaz tisztelettel emlékezik meg Dávid Ferencről, halálának 400. évfordulója alkalmából. A kegyeletes emlékezésben felidézzük a 16. század bátor, hitvalló radikális reformátorát, a tiszta jézusi kereszténység helyreállításának önfeláldozó munkását, a lelkiismereti szabadság és vallásos türelem prófétáját, az erdélyi Unitárius Egyház megalapítóját.

Dávid Ferenc Jézus szolgájának vallotta magát, aki a 16. század vallási és társadalmi forrongásában, a hitviták tüzeiben mindvégig megmaradt Isten és ember szolgálatában, Istenországa munkásának. Ezért a meggyőződésért, az evangélium igazságának kereséséért 1579. november 15-én mártírhalált kellett elszenvednie Déva vár börtönében. Halála azonban nem bukást, hanem életet jelentett. A Jézus tanításai alapján megalakult Unitárius Egyház életképesnek bizonyult; bár az üldözések, szenvedések és veszteségek hosszú során kellett keresztülmennie, mégis fennmaradt és odaadással végzi az evangélium szerint szolgálatát.

Az emlékezés ünnepi hangulatában tekintetünket a ma és holnap felé irányítjuk. Megelégedéssel állapítjuk meg, hogy országunkban a lelkiismeret- és vallásszabadság alkotmányosan biztosított valósággá vált. A vallásfelekezetek közötti türelmetlenség a múlté lett. Az ország minden állampolgára, az egyházak hívei szabadon gyakorolhatják vallásos életüket.

Szilárd meggyőződésünk, hogy a történelem mindig üzen valami éppen most fontosat napjainknak. Mi is magunkénak valljuk a tegnaptól azt, ami a jelen felé is mutat. Dávid Ferenc szellemi örökségének és hitvalló őseinknek szellemében az eddiginél is fokozottabb mértékben kívánjuk Istent és embertársainkat szolgálni, a népek és nemzetek egyetértéséért küzdeni, a békesség és szeretet, az egymás iránti türelem, jóakarát és megértés, az Istenországa megvalósításáért dolgozni. Ez a mi hivatásunk, ezt valljuk és vállaljuk azzal a meggyőződéssel, hogy „semmi hatalom nem fogja az igazságot feltartóztatni“.

Ezzel a fogadalommal emlékezünk Dávid Ferencre, halálának 400. évfordulóján. Erre kérjük a mi egy Istenünk áldását és segítségét.

Dr. Kovács Lajos
püspök

Dr. Barabássy László
főgondnok

Dr. Erdő János
főjegyző